

Araştırma Makalesi • Research Article

Special Issue on *International Conference on Science, Technology, Engineering, Mathematics and Educational Sciences, STEMES'18, 3-5 May 2018, Muş, Turkey*

Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği

A Study on the Adequacy of the Updated Social Studies Program in Terms of Political Literacy Skill

Erhan Görmez^{a,*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, 65300, Van/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-0752-802X

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 25 Mayıs 2018
Düzeltilme tarihi: 5 Eylül 2018
Kabul tarihi: 25 Eylül 2018

Anahtar Kelimeler:

Sosyal Bilgiler Programı
Öğrenme Alanı
Politik Okuryazarlık

ÖZ

Bu çalışma, 2017 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Programının Politik Okuryazarlık becerisi açısından yeterliliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilen araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler doküman incelemesi aşamalarına göre analiz edilmiştir. Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel ve İnsanlar, Yerler ve Çevreler adlı öğrenme alanlarının politik okuryazarlık becerisi ile ilgili ünitelere, temalara ve kazanımlara yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yedi öğrenme alanına sahip Sosyal Bilgiler Öğretim Programının dört öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisi ile ilgili ünite, tema ve kazanımlara yer verilmiş olması programın bu beceriye yeterli düzeyde yer verdiği sonucunu ortaya koyabilir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 25 May 2018
Received in revised form 5 September 2018
Accepted 25 September 2018

Keywords:

Social Studies Curriculum
Learning Field
Political Literacy

ABSTRACT

The aim of this study is to demonstrate the adequacy of Social Studies Program, which is updated in 2017, in terms of political literacy ability. In the research, it was benefited from document analysis method which is one of the qualitative data collection methods. The data obtained from the study were analyzed according to the stages of the document analysis method. It has been concluded that units, themes and achievements related to political literacy skills have been included in learning areas called as Individual and Society, Effective Citizenship, Production, Distribution and Consumption, Global Connections and People, Places and Environment. The fact that the Social Studies Curriculum, which has seven learning areas, has the unit, theme and achievements related to the political literacy skills in the four learning areas can reveal that the program gives this skill a sufficient level.

1. Giriş

Günümüzün küreselleşen dünyasında her ülke, sosyal katılımın üst düzeyde olduğu, kendini özgürce ifade edebilen ve siyasal yönetim üzerinde etki yaratma becerilerine sahip bireylere sahip olmayı arzu etmektedir. Medeni toplumlar, vatandaşlarını bu özelliklere sahip bireyler olarak yetiştirmek için eğitim sistemlerine çok önemli görevler yüklemiştir.

Ülkemizde de eğitim sistemimizin temel amacı, değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: erhangormez@hotmail.com

yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ tarafından belirlenmiş yetkinliklerden biri de sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerdir. Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân taniyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır (ttkb.meb.gov.tr, 2018). Bu yetkinlikleri öğrenciye kazandırmaya çalışan derslerin başında Sosyal Bilgiler Dersi gelmektedir.

1992'de Sosyal Araştırmalar Ulusal Konseyi Yönetim Kurulu, Sosyal bilgileri, toplumsal yeterliliğin gelişmesi için sosyal bilimler ile beşeri bilimlerin uyum çalışması olarak tanımlamıştır. Bir okul programı içinde yer alan sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinler ile aynı zamanda beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikler üzerinde koordineli, sistematik bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin temel amacı, gençlerin, birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak farklı, demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için bilinçli ve gerekçeli kararlar alma becerisini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Sosyal bilgiler programının temel amaçlarından biri de yurttaşlık yetkinliğinin teşvik edilmesidir: Bu da, Thomas Jefferson 'un ifade ettiği demokratik bir toplumda gençlerin yüklenmesi gereken "yurttaşlık vazifesi" için gerekli bilgi, beceri ve tutumlardır (National Council for the Social Studies, 1992). Sosyal bilgiler, yerelden küresele, toplumların çeşitli miraslarını ve bünyelerindeki vatandaşların doğasını incelemeye ve anlamaya çalışır. Kültürel olarak farklı ve birbirine bağlı bir dünyada demokratik bir toplumda vatandaşların rolünü öğrenirler (Ontario Ministry of Education, 2004). Barr vd. (1997) Sosyal Bilgilerin, süreklilik, değişim ve güncel konular bağlamında doğrudan toplum, insan faaliyeti çalışmalarıyla ve ayrıca bilinçli ve aydınlanmış sivil katılım yoluyla yansıtıcı düşünme ve sosyal eylemlerin geliştirilmesi ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Ross da (1997) Sosyal bilgileri, gençlerin toplumda aktif olarak yer alması için gerekli olan bilgi, yetenek ve değerlerle donatılması olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Kılıçoğlu, 2015: 4).

Genel olarak Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak yapılan tanımlar incelendiğinde bu dersin en temel amacının katılım yönü güçlü, bilinçli, aydınlanmış ve nitelikli vatandaşlar yetiştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde de 2005 yılında yeniden yapılandırılan, 2012 ve 2017 yıllarında çağın değişen şartlarına göre güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programının içerdiği öğrenme alanları, konular, kazanımlar, beceriler ve değerler aracılığıyla nitelikli vatandaş yetiştirme amacına hizmet ettiği görülmektedir. Özellikle 2017 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Programına yeni eklenen Etkin Vatandaş öğrenme alanı ile politik okuryazarlık becerisi doğrudan "etkili vatandaş" yetiştirme amacına katkı sunmaktadır. Bu programda yer alan Etkin Vatandaş öğrenme alanı sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde etkin vatandaşlık kavramına odaklanmaktadır. Bu öğrenme alanı ile doğrudan ilişkili olan ve kısaca siyasi meselelere ilgi duyma, siyasal bilgiye maruz kalma ve

siyasal bilginin anlamı ve sonuçları üzerine düşünme olarak tanımlanan (Krosnic, 1990) politik okuryazarlık becerisi de bireye, siyasal sistem içerisinde alınan kararlara etkili katkı sunma yeterliliğini kazandırmaktadır. Ancak politik okuryazarlık sadece politik bilgi ya da basit olarak politik kurumları ve hükümetin işlevlerini bilme olarak tanımlamaz. Politik okuryazarlık bilgi, beceri ve değerlerle de ilgilidir. Beceriler etkili bir şekilde toplum hayatına katılımı gerektirir. Bu becerinin gelişebilmesi için bireylere katılım fırsatının sağlanması gerekir (Gençtürk ve Karatekin, 2013). Politik okuryazarlıkla ilgili olarak yapılan bu tanımların genel olarak, sosyal bilgilerin en temel amacı olan "etkili vatandaş" idealini karşıladığı görülmektedir. Bu sonuç, sosyal bilgilerin en temel amacının aslında politik okuryazar birey yetiştirmek olduğunu oraya koymaktadır.

Bu çalışma da 2017 yılında güncellenen ve en temel amacı "etkili vatandaş" yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler Programının (öğrenme alanları, konular ve kazanımlar) bu amacını gerçekleştirmede önemli bir yere sahip politik okuryazarlık becerisine ne denli yer verdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmanın amacı, 2017 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programının politik okuryazarlık becerisi açısından yeterliliğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

- (i) 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?
- (ii) 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?
- (iii) 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?
- (iv) 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel veri toplama araçlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011) doküman incelemesini " araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" şeklinde tanımlamıştır. Hancock, Ockleford ve Windridge (2009) doküman incelemesinde politika belgeleri, görev bildirimleri, toplantı tutanakları, yıllık raporlar, davranış kuralları, web siteleri, e posta dizisi, vaka notları vb. materyaller kullanılabilmesine değinmiştir. Araştırma verilerinin kaynağını Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu web sayfasında yer alan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Bakanlığın 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde ücretsiz olarak dağıttığı Sosyal Bilgiler 4., 5., 6. ve 7. sınıf ders kitapları oluşturmaktadır.

2.2. Verilerin Analizi

Araştırmada, nitel veri toplama araçlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yaparken izlenilebilecek bir dizi aşama vardır: 1. Dokümanlara ulaşma, 2. Orijinaliği kontrol etme, 3. Dokümanları anlama, 4. Veriyi analiz etme ve 5. Veriyi kullanmadır. Birinci aşamada dokümanlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili Talim Terbiye Kurumunun web sayfasında yer alan Sosyal Bilgiler Programından ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ücretsiz olarak dağıttığı ders kitaplarından yararlanılmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada ulaşılan kaynakların orijinaliği kontrol edilmiştir. Üçüncü aşama olan dokümanları anlama basamağında araştırmanın problemi dikkate alınarak 2017 güncel Sosyal Bilgiler Programı incelenerek anlaşılmasına çalışılmıştır. Elde edilen verilerin analiz edildiği dördüncü aşamada öncelikli olarak analize konu olan veriden hareketle örneklem seçilmiştir. Çalışmanın veri kaynaklarını Sosyal Bilgiler Programı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan ders kitapları oluşturduğundan, ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Veri analizi aşamasının bir diğer basamağı olan kategori geliştirmede, araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak programın öğrenme alanları, üniteleri ve kazanımları kategori olarak belirlenmiş ve analiz birimini bunlar oluşturmuştur.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ücretsiz olarak dağıttığı Sosyal Bilgiler ders kitaplarının politik okuryazarlık becerisine ne kadar değindiği incelenmiş ve ulaşılan bulgular tablolar aracılığıyla ortaya konulmuştur.

3.1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?

Sosyal bilgiler 4. sınıf programı ve ders kitabında politik okuryazarlık becerisine ilişkin veriler Tablo 1'de verilmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı içinde Birey ve Toplum; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar adlı öğrenme alanlarında politik okuryazarlığı ile ilgili konu ve kazanımlara yer verilmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanında genel olarak, farklı yeteneklere, beğenilere ve kişilik özelliklerine sahip bireylerin yanı sıra dezavantajlı (engelli, yoksul, devlet bakımına muhtaç veya kronik sağlık sorunları yaşayan) bireylerin durumlarına ve onlara saygı göstermenin önemi üzerine; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında bilinçli tüketici olan kişilerin davranış özelliklerine ve kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunmanın önemine değinilmiştir. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı doğrudan politik okuryazarlık becerisi ile ilgili bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında çocuk haklarına ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 'ye, okul yaşamında eğitsel kulüpler yoluyla sosyal katılıma, ülkenin bağımsızlığı ile bireysel özgürlük arasındaki ilişkiye, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışına ve ulusal egemenliğin önemine, birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollerin neler olabileceğine ve 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü ile bağımsızlık arasındaki ilişkiye; Küresel bağlantılar öğrenme alanında da farklı ülkelerin kültürlerine saygı göstermenin önemine değinilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Programı Ve Ders Kitabında Politik Okuryazarlık Becerisi

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı			
Öğrenme Alanı	Ünite	Konu	Kazanım
Birey ve Toplum	-	Tüm renkler bir arada	SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar. SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	1.Bilinçli Tüketiyorum 2. İsraf Etme	SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.
Etkin Vatandaşlık	-	1. Çocuk Olmaya Hakkım Var 2.Sorumluluklarımız 3.Katılmak İstiyorum 4.Özgürlük ve Bağımsızlık Karakterimizdir	SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir. SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir. SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar. 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı üzerinde durulur.
Küresel Bağlantılar	-	Dünyada Yaşam	SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.

3.2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?

Sosyal bilgiler 5. sınıf programı ve ders kitabında politik okuryazarlık becerisine ilişkin veriler Tablo 2'de verilmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı içinde Birey ve Toplum; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar adlı

öğrenme alanlarında politika okuryazarlığı ile ilgili konu ve kazanımlara yer verilmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanında Sosyal Bilgiler dersinin etkin vatandaşlığa olan katkısına, toplum içinde bireyin sahip olduğu haklara ve bireyden beklenen sorumlulukların neler olduğuna, bir çocuk olarak haklarından yararlanma gibi konulara; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında bilinçli tüketici olarak haklarını kullanmanın önemine; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında günlük yaşamda karşılaşılan kurumlara ve

bu kurumların yükledikleri görev ve sorumluluklara, çevredeki kamu kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine, e-devlet portalı ve bu portal üzerinden sağlanan hizmetlere, yönetim birimlerinde çalışan

bireylerin karar verme ve karar alma süreçlerine; milli egemenlik sembollerine ve önemine; sosyal sorumluluk sahibi olmanın önemine değinilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Programı ve Ders Kitabında Politik Okuryazarlık Becerisi

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı			
Öğrenme Alanı	Ünite	Konu	Kazanım
Birey ve Toplum	-	1. Öğrendiklerimi Uyguluyorum	SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.
		2. Haklarım ve Sorumluluklarımı Biliyorum	SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.
		3. Çocuk Hakları Nerede?	SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.
Üretim, Dağıtım, Tüketim	-	1.Haklarımı Kullanıyorum	SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarımı kullanır
Etkin Vatandaşlık	-	1. Halka Hizmet Edenler	SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.
		2. Yaşadığım Yer ve Yönetim	SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.
		3. Katılım Hakkı ve Düşünce Özgürlüğü	SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.
		4.Egemenlik ve Bağımsızlık Sembollerimiz	Temel haklardan katılım ve düşünce özgürlüğü hakkı üzerinde durulur. SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.
Küresel Bağlantılar		Toplum İçin Çalışanlar	DK-Toplumun ilgi,istek ve ihtiyaçlarını araştırarak yeni fikirler önerebilir.

3.3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği nasıldır?

Sosyal bilgiler 6. sınıf programı ve ders kitabında politik okuryazarlık becerisine ilişkin veriler Tablo 3'de verilmektedir. Tablo 3'de görüldüğü gibi 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı içinde Birey ve Toplum; Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Etkin Vatandaşlık adlı öğrenme alanlarında politika okuryazarlığı ile ilgili konu ve kazanımlara yer verilmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanında farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örneklerine, toplumsal birlikteliğin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra farklı sosyo-ekonomik gruplara mensup

olanlar ile farklı etnik, dinî ve mezhepsel aidiyetlere saygı duymayı gerekliliğine, insanın doğduğu andan itibaren sahip olduğu haklara ve bunun anayasada nasıl güvence altına alındığına; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında vergi vermenin vatandaşlık görevi olduğuna; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında farklı yönetim biçimlerine, demokrasinin temel ilkelerine, Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve sorumluluklarının olduğuna, yönetimin karar alma sürecinde siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşlarının, medyanın ve bireylerin rolüne, pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konulara değinilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Programı ve Ders Kitabında Politik Okuryazarlık Becerisi

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı			
Öğrenme Alanı	Ünite	Konu	Kazanım
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	1. Hak ve Sorumluluklarımız	SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
			SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	1.Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Sorumluluklarımız	SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
			SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
Etkin Vatandaşlık	Demokrasinin Serüveni	1. Yönetim Biçimleri 2.Demokrasinin Tarihçesi 3. Hak, Özgürlük ve Eşitlik 4. İnsan Hakları Bir Kazanımdır 5. Türk Tarihinde Kadın Serüveni	SB.6.6.1.Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
			SB.6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.
			SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.
			SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar. Kazanımın işlenmesi sırasında 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü ele alınır.
			SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.
			SB.6.6.6.Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

3.4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği Nasıldır?

Sınıf sosyal bilgiler programının ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliğine ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı içinde Birey ve Toplum; İnsanlar, Yerler ve Çevreler ve Etkin Vatandaşlık adlı öğrenme alanlarında politika okuryazarlığı ile ilgili konu ve kazanımlara yer verilmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanında insanlar arasında etkili iletişim kurma yollarına, iletişim özgürlüğüne ve bu

özgürlüğün hem ulusal hem de uluslararası sözleşme/bildirilerdeki önemine, özel hayatın gizliliği, düşüncüyü açıklama özgürlüğü ve doğru bilgi alma hakkı ile kitle iletişim özgürlüğü arasındaki ilişkiye; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yasaların haklarımızı koruduğuna, temel hakların kısıtlanması durumunda ortaya çıkan durumlara; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında tarihimizden demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına, anayasada yer alan cumhuriyetin temel niteliklerine, devletin yönetim yapısına, güçler ayrılığı ilkesine, demokratik toplumdaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlara, aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalara değinilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Programı ve Ders Kitabında Politik Okuryazarlık Becerisi

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı			
Öğrenme Alanı	Ünite	Konu	Kazanım
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	1.Farklılıkla-ra Saygı	SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.
		2. Kitle İletişimi ile Çok Seslilik	SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.
		3. Özgürlük ve İletişim	
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	1.Yasalar Haklarımızı Koruyor	SB.7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.
		2. Çalışma Haklarımız	
Etkin Vatandaşlık	Yaşayan Demokrasi	1.Cumhuriyetimizin Nitelikleri	SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.
		2. Devletimizin Yönetim Yapısı	SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.
		3. Katılımcı Demokrasi	SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.
		4. Bizim Kulübümüz	

4. Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler dersinin en temel amacı iyi vatandaş yetiştirmektir. Bu ders, bireylerin toplumsal yapıya kolayca uyum sağlamaları için ihtiyaç duyulan önemli bilgi ve becerileri eğitim kurumlarında öğrenciye kazandırmaya çalışmaktadır. Sosyal bilgiler yukarıda değinilen "iyi vatandaş yetiştirme" amacını gerçekleştirebilmek için siyaset biliminden yararlanmaktadır. Siyaset bilimi öğrencilerin yaşam boyu kullanacağı bir kısım temel bilgileri, kavramları konu almaktadır. Bu noktada siyaset biliminin temel kavramları içerisinde yer alan devlet, hükümet, otorite, cumhuriyet, anayasa, yasa, politik sistem vb. terimlerin önemi açıktır. Sosyal Bilgiler dersinin etkin ve duyarlı vatandaşlar yetiştirmesinde siyaset biliminin katkısı büyüktür (Bilgili, 2008, 153). Siyaset bilimi ile ayrıca öğrencilere kazandırılan önemli bir beceri de politik okuryazarlık becerisidir. Bu becerinin temelinde eleştiri kültürü yer almaktadır. Vatandaşlık eğitimi olarak da ifade edilen politik okuryazarlık, bilginin siyasette etkili olarak kullanılması olarak da ifade edilebilir (Collins, 1992). Ülkemizde siyaset biliminin temel kavramları ve politik okuryazarlık gibi üst düzey bir beceri Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla ilköğretimden itibaren öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışma da 2017 yılında güncellenen bu dersin, üst düzey bir beceri olan politik okuryazarlık becerisine ne düzeyde yer verdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada ulaşılan bulgular genel olarak değerlendirildiğinde:

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan Birey ve Toplum; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar adlı öğrenme alanlarında politik okuryazarlığı ile ilgili konu ve kazanımlara yer verilmiştir. Bu sınıfta genel olarak, toplumda yaşayan her bir bireyin farklı özelliklere sahip olabileceği ve buna da saygı göstermenin

önemli olduğu, bilinçli tüketici davranışları, çocuk hakları ve önemi, eğitici kulüpler yoluyla sosyal katılımın önemi, bireysel bağımsızlık ile ülkenin bağımsızlığı arasındaki ilişki, farklı ülkelere ait kültürleri tanımanın ve saygı duymanın önemi gibi konulara değinilmiştir. Politik okuryazarlık becerisinin toplumdaki farklılıklara saygı konusunda önemli katkıları vardır. Betty (2006) Politika bilgisinin bireylere politik ortamı, tartışmaları, farklı görüşlere tahammül etme becerisine yönelik bir yol sunduğunu ifade etmektedir (Aktaran, Tarhan, 2015: 651). Ayrıca, Politik okuryazarlık vatandaşlık eğitiminin merkezidir. Yeteneklerin, becerilerin (üst düzey düşünme becerileri dahil) Öğrencilerin sorumlu vatandaş olmalarına ve toplumun karar verme süreçlerine katılmalarına yardımcı olan bilgi ve anlayışın bir özel birleşimidir (CfE Briefing, 2013).

Program sarmal bir yapıya sahip olduğu için 4. sınıfta politik okuryazarlık becerisi ile ilişkili öğrenme alanlarına, konulara ve kazanımlara 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında da yer verilmiştir. Bu sınıf programında genel olarak etkin vatandaş yetiştirme konusunda sosyal bilgiler dersinin oynadığı role, yaşadığı toplumda veya okulda sahip olunan rollere ve bu rollerin getirdiği görev ve sorumlulukların neler olduğuna, çocuk haklarına ve bu hakların uluslararası sözleşmeler tarafından korunduğuna, tüketici haklarının ne olduğu ve bu hakkın ihlalinde başvurulacak kurumların özelliklerine, farklı alanlarda topluma hizmet eden kamu ve özel kuruluşlara, yaşadığı yerde merkezi yönetim ve yerel yönetime bağlı kurumların bilgisine, katılım hakkı ve düşünce özgürlüğüne, bu özgürlüklerin anayasa tarafından güvence altına alındığına, egemenlik ve bağımsızlık sembollerinin ne olduğuna değinilmiştir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan Birey ve Toplum; Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Etkin Vatandaşlık öğrenme alanlarında politik okuryazarlığı ile ilgili konu ve

kazanımlara yer verilmiştir. Genel olarak programda farklılıklara saygının önemine, insan hakları kavramına, insan hakları ile ilgili anayasada yer alan önemli maddelere, vatandaşlık açısından vergi vermenin ülke ekonomisine olan katkısına, demokratik olan ve olmayan yönetim biçimlerine, demokrasinin gelişim sürecine ve temel ilkelerine, kuvvetler ayrılığı ilkesine, pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konulara değinilmiştir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı içinde Birey ve Toplum; İnsanlar, Yerler ve Çevreler ve Etkin Vatandaşlık adlı öğrenme alanlarında politika okuryazarlığı ile ilgili konu ve kazanımlara yer verilmiştir. Genel olarak programda iletişim özgürlüğüne, iletişim araçlarını kullanırken hak ve sorumluluklarının neler olduğuna, yasaların varoluş gayesine, yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkabilecek durumlara, demokrasinin gelişim sürecine, devletin yönetim yapısına ve demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunlara değinilmiştir.

Yeni güncellenen Sosyal Bilgiler programında yedi öğrenme alanı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu öğrenme alanlarından dördünün (Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Etkin Vatandaşlık) doğrudan veya dolaylı olarak politik okuryazarlık becerisini kazandırmaya çalıştığı görülmektedir. Programda politik okuryazarlık becerisinin temelini oluşturan anayasa, yasa, insan hakları, özgürlük, bağımsızlık, sosyal katılım, farklılıklara saygı, katılım hakkı, düşünce özgürlüğü, iletişim özgürlüğü, vatandaşın görev ve sorumlulukları, vergi verme, bilinçli tüketici, çocuk hakkı, demokrasi, demokratik olan ve olmayan yönetim biçimleri vb. birçok konu ve kavrama yer verilmiştir. Politik okuryazarlık becerisinin kazanılmasında bu bilgiler kadar, bu bilgilerin uygulanmaya konmasına elverişli ortamların varlığı da oldukça önemlidir. Bireylerin siyasete katılımını arttırmak için politik eğitim alması şarttır. Politik eğitimden amaç temel politik bilgilerin öğrencilere verilmesidir. Rennick politik eğitimi, 'politikayı çalışma ve siyasi sürece katılım için gerekli olan bilgileri, becerileri ve tutumları elde etme olarak' tanımlar. Politik eğitimin üç ögesinin (bilgi, beceri ve tutum) hepsi de ayrı ayrı önemli olup birlikte geliştirilmesi gerekmektedir. Sadece bilgi, politik eğitimin amaçlarını karşılamaz. Politik eğitim, uygun becerilere ve tutumlara dayanan verimli katılımı gerektirir (Aktaran: Tarhan, 2015, 651). Bu bakımdan Sosyal Bilgiler programında kazandırılmaya çalışılan politik okuryazarlık becerisini öğrencilerde bir tutum veya bir davranış haline getirmek için uygun ortamların oluşturulması da gerekmektedir.

Kaynakça

- Barr, H., Graham, J., Hunter, P., Keown, P., & McGee, J. (1997). *A position paper: Social studies in the new zealand school curriculum*. Hamilton: School of Education, The University of Waikato.
- Bilgili, A.S. (2009). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. İçinde: Bilgili, A. S. (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri*, (s.150-159). Ankara: Pegem Akademi.
- CfE Briefing (2013). *Curriculum for Excellence: Political Literacy*. (Erişim: 19.05.2018), <https://education.gov.scot/Documents/cfe-briefing-14.pdf>

- Collins, H. (1992). *Political literacy: Educating for democracy*. Parliament of Australia, Papers on Parliament No. 14. (Accessed on 19.05.2018), <https://www.aph.gov.au/~/~link.aspx?id=1322CB719E034CC0AE685C780E53D7FA&z=z>
- Gençtürk, E., & Karatekin, K. (2013). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hancock B., Ockleford, E., & Windridge O., W. (2009). *An introduction to qualitative research*. Nottingham: The NIHR RDS for the East Midlands.
- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. İçinde: Safran, M (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi*, (s.1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Krosnic, J. A. (1990). Expertise and political psychology. *Social Cognition*, 8(1), 1-8. (Erişim: 19.05.2018), <https://pprg.stanford.edu/wp-content/uploads/1990-Expertise-and-Political-Psychology.pdf>
- NCSS (1992). *What is social studies?*. (Erişim: 19/05/2018), <https://www.learner.org/workshops/socialstudies/pdf/sessi on8/8.WhatIsSocialStudies.pdf>
- Ontario Ministry of Education (2004). *The ontario curriculum: Social studies, grades 1 to 6; history and geography, grades 7 and 8, 1998*. (Erişim: 19.05.2018), https://www.uwindsor.ca/education/sites/uwindsor.ca.edu/caeduc/files/curriculum_-_social_studies_16_history_geography_7-8.pdf
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (Erişim: 19.05.2018), <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.